

ELTE BTK, ÓTI, Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, 2015/16, II. (tavaszi) félév

BMA-HEBD-303

Szerda 14:00-15:30

K

Biró Tamás

Helyszín: F. épület 233.

Sémi összehasonlító nyelvészet

Comparative Semitic linguistics

Az óra célja bevezetni a hallgatókat a sémi összehasonlító nyelvészetbe, valamint, általánosabban, a héber nyelv tágabb (genetikai és areális) kontextusának a tanulmányozásába. Az előadást és gyakorlatjellegű formát ötvöző óra elsősorban a bibliatudomány szempontjából releváns nyelvekre és korszakokra fókuszál. Azonban az elsajátítandó módszerek és gondolkodásmód a judaisztika iránt érdeklődők számára is hasznosnak bizonyulhatnak.

A hallgatók a félév során megismerkednek a sémi nyelvcsalád ágaival és a (bibliai) héber szempontjából jelentőséggel bíró ókori közel-keleti (sémi és nem sémi) nyelvekkel, azok néhány nyelvi jellegzetességével. Feladatok segítségével elsajátítják az összehasonlító-történeti nyelvészet alapjait, hagyományos és újabb módszereit, valamint betekintést kapnak aktuális kutatási kérdésekbe, a nyelvtudományt jellemző módszertani sokszínűségbe is. Az írásrendszerek áttekintésével zárjuk a tanegységet.

A félév végére a nyelvészet iránt érdeklődő diákok jó alapokat szereznek a további, érdeklődésük szerinti szakosodáshoz. A történeti, filológiai, irodalmi beállítottságú hallgatók pedig a szövegértelmezéshez kapnak hasznos nyelvészeti segédeszközöket.

Az oktató weboldala: <http://birot.web.elte.hu/>. Az óra honlapja, amely a félév során folyamatosan bővülni fog: <http://birot.web.elte.hu/courses/2016-semi/>.

A jegyszerzés feltételei: órai munka (10%), házi feladatok (50%), valamint félévvégi zárthelyi vizsga (40%).

A félév során feladott tizenkét házi feladat közül a hallgatónak tíz házi feladatot kell beadnia. Ha többet ad be, a legjobb tíz megoldás számít (10×5%). Az órai munka egyrészt a feladott olvasmányok és házi feladatok megbeszélését, másrészt az előadások kritikus követését jelenti. A jeles érdemjegyet megcélzó hallgatóktól elvárható, hogy a félév során rendszeresen vitába szálljanak az oktatóval. A félévvégi írásbeli zárthelyi vizsga „korlátozott nyitott könyv”-jellegű lesz: a Bennett-könyv és a Dobos-könyv használható, de más – így a Kaltner-McKenzie-könyv, más irodalom és saját jegyzetek – nem.

Előzetes tematika:

1. Bevezetés: a héber helye az afroázsiai és a sémi nyelvek között.
2. Nyelvészeti alapok. A fonológia alapjai.
3. Összehasonlító nyelvészet (komparatviztika).
4. Izoglosszák. A nyelvtörténeti rekonstrukció.
5. Sémi fonológia (összehasonlítás, rekonstrukció). A morfológia alapjai.
6. Családfamodell és hullámmodell. Névszói morfológia.
7. Északnyugati sémi nyelvek a vaskorban. Dialektuskontinuum.
8. Északnyugati sémi nyelvek az i.e. 2. évezredben. Igei morfológia.

9. A „legvalószínűbb történet”. Hetzron. Az arab besorolása. Tört többes szám.
10. Szintaxis.
11. A szókinccs/lexikon és a nyelv társadalmi-kulturális beágyazottsága.
12. Írástörténet.

A pontos tematika az óra honlapján: <http://birot.web.elte.hu/courses/2016-semi/>.

Kötelező szakirodalom (tankönyv gyanánt):

- Bennett, Patrick R. / Daniels, Peter T. *Comparative Semitic Linguistics. A Manual* (Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 1998) [23.1.Ben.1.]
- Dévényi Kinga és Iványi Tamás, *“Kiszáradt a toll...” Az arab írás története* (Budapest: Kőrösi Csoma Társaság, 1987), pp. 3-17. [23.3.Dev.1.]
- Dobos Károly Dániel. *Sém fiai: A sémi nyelvek és a sémi írásrendszerek története* (Budapest: Pázmány Egyetem eKiadó, és Szent István Társulat, 2013). [23.1.Dob.1.]
- Kálmán László és Trón Viktor, *Bevezetés a nyelvtudományba*, 2. bővített kiadás (Budapest: Tinta Kiadó, 2007), <http://budling.hu/~kalman/course/bevezetes/kalmanTron.pdf>.
- Kaltner, John and McKenzie, Steven (eds.), *Beyond Babel: A Handbook for Biblical Hebrew and Related Languages*. (SBL Resources for Biblical Study, 42; Atlanta: Society of Biblical Literature, 2002) [23.1.Kal.1.]
- Rubin, Aaron. *A Brief Introduction to the Semitic Languages* (Gorgias Press, 2010).

Ajánlott szakirodalom:

Bevezetés az általános nyelvészeti háttérbe:

- Bynon, Theodora, *Történeti nyelvészet* (Osiris Kiadó, Budapest, 1997).
- Kenesei István (szerk.), *A nyelv és a nyelvek* (sok kiadás) (különösen a III. rész).
- Wardhaugh, Ronald, *Szociolingvisztika* (Osiris-Századvég, Budapest, 1995).

Általános bevezetések a sémi nyelvészet területére:

- Bergsträsser, Gotthelf / Daniels, Peter T. (Transl.), *Introduction to the Semitic Languages: Text Specimens and Grammatical Sketches* (Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 1983). [23.1.Ber.1.]
- Lieberman, Stephen J, *Trends in Linguistics. Linguistic Change and Reconstruction Methodology. The regularity of sound change: A Semitic perspective* (Afro-Asiatic Languages, 6; Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1990). [K-Lie.4.]
- Lipinski, Edward, *Semitic Languages. Outline of a Comparative Grammar* (Orientalia Lovanensia Analecta, 80; Leuven – Paris – Sterling, Virginia: Uitgeverij Peeters – Departement Oosterse Studies, 2001; 2. kiadás). [23.1.Lip.1.]
- Naveh, Joseph, *Early History of the Alphabet* (Jerusalem: Magnes, 1987) [44.1.Nav.1.]
- O’Leary, De Lacy, *Comparative Grammar of the Semitic Languages* (Trübner’s Oriental Series; London: Routledge, 2000; reprint, eredeti: 1923, Kegan Paul, Trench, Trübner and Co.). [23.1.Ole.1.]

A félév során néhány további ajánlott, valamint valamely házi feladathoz kötelező irodalom (például egy-egy rövidebb szakkikk) is megjelenhet a kurzus honlapján.

Megjegyzés: Mivel az órai munka a tanulási folyamat szerves része (és ennek megfelelően a jegyszerzésbe is beleszámít), ezért a tanegység felvétele azoknak a hallgatóknak ajánlott, akik az órákon rendszeresen meg tudnak jelenni.